

ÚSTAV BLÍZKÉHO VÝCHODU A AFRIKY

Oponentský posudek na bakalářskou práci Barhuma Nakhlé s názvem „The Formation of Arab National Thought in Levant“

Barhum Nakhlé si zvolil jako téma své anglicky psané práce vývoj arabského nacionalistického myšlení v Levantě (střešní pojem obvykle zahrnující dnešní Libanon, Sýrii, Palestinu a Jordánsko) v období od poloviny 19. století až do konce první světové války, tj. od objevení se takovýchto myšlenek v dané oblasti až po vznik (a následný brzký zánik) arabského státního úvaru na území Sýrie, který byl založen na idejích arabského nacionalismu. Nutno podotknout, že se jedná o přepracovanou verzi bakalářské práce, která na oboru arabistika nebyla obhájena v září roku 2015.

Kromě úvodu, závěru a seznamu použité literatury tvoří práci tři tematicky zaměřené kapitoly. V úvodu (s. 6-9) si autor stanovuje několik okruhů výzkumných otázek, představuje strukturu předkládané práce a také podává přehled o vývoji interpretačních přístupů k tématu arabského nacionalismu, jež se objevují v použité literatuře.

První kapitola „Definitions and Terminology“ (s. 10-23) je zasvěcena terminologickým a metodologickým otázkám v souvislosti s problematikou zkoumání nacionalismu. Už totiž samotné pojmy „národ“ a „nacionalismus“ jsou různými autory pojímány různě. Autor práce pak vychází zejména z přístupu Ernesta Gellnera, který spatřuje vznik nacionalismu jako jev podmíněný specifickými sociálními podmínkami – zejména industrializací, rozvolněním tradičních sociálních struktur (rodinných vazeb a příslušnosti k náboženské komunitě), pracovní a sociální mobilitou, urbanizací, rozmachem vzdělávacího systému a gramotnosti apod. Za těchto podmínek se pak objevuje nacionalismus, který substituuje zpřetrhané sociální vazby novým druhem sounáležitosti s abstraktně definovaným společenstvím, tedy nutně určitým ideologickým konstruktem. Kromě E. Gellnera (zejména jeho zásadního díla *Nationalism* (1997)) autor práce dále buduje své teze na metodologickém přístupu Miroslava Hrocha v díle *Národy nejsou dílem náhody* (2009), který obecně rozčleňuje proces utváření moderního národa do tří vývojových fází.

Druhá kapitola „The Middle East and the New World Order“ (s. 24-37) shrnuje vývoj Osmanské říše před nástupem moderní doby a následně v období modernizačních reforem 19. století, které mimo jiné vedly k ustavení zákona o státní příslušnosti zavádějící princip osmanského občanství. V arabských provinciích Osmanské říše se pak zřejmě poprvé objevuje myšlenka lokálního patriotismu v de facto autonomním Egyptě u Rifācy at-Taḥtāwīho (láska k vlasti a jejím obyvatelům, tj. k Egyptu a Egyptanům). Islámští reformisté jako Džamāl ad-Dīn al-Afġānī a Muḥammad ʿAbduh ještě podporovali vizi o osmanské svrchovanosti nad islámskou *ummou*. Syřan Rašīd Riḍā už oproti nim kladl větší důraz na roli Arabů při obnově muslimské obce a později se přidal k podporovatelům myšlenky panarabismu. Další Syřan, ʿAbd ar-Raḥmān al-Kawākibī,

ÚSTAV BLÍZKÉHO VÝCHODU A AFRIKY

razil myšlenku založení arabského státu na Arabském poloostrově, jakéhosi duchovního chalífátu v Mekce v čele s chalífou z arabského kmene Qurajšovců. Diskutabilní pak, zdá se, zůstává otázka míry vlivu arabských křesťanských intelektuálů na rané arabské nacionalistické myšlení a přenos původně evropských nacionalistických idejí do blízkovýchodního prostředí. Nezpochybnitelný fakt však představuje přínos těchto arabských křesťanů pro rozvoj jazyka, literatury a znovuoživení arabského kulturního dědictví v rámci šíře pojímaného kulturního obrozeneckého hnutí (*an-nahḍa*).

Třetí kapitola „Arab Nationalism“ (s. 38-56) se pak věnuje zejména vztahu levantských elit a hnutí Mladoturků a následnému rozvoji nacionálního politického myšlení a nárůstu decentralizačních, až separatistických tendencí u části arabských elit v důsledku politického vývoje po mladoturecké revoluci v roce 1908. Kapitola dále mapuje míru rozšíření nacionalistických myšlenek mezi levantskými elitami a sociální profil jejich stoupenců v konfrontaci s přívrženci osmanismu. V případě Sýrie je pak určitým historickým paradoxem to, že zde po 1. světové válce vzniká, byť na krátko, stát, který je založen na sekulární ideologii arabského nacionalismu ještě před tím, než se tato ideologie rozšířila mezi široké masy obyvatelstva.

V závěru (s. 57-59) autor shrnuje nejdůležitější závěry práce, zejména pak v souvislosti s výzkumnými otázkami, které si stanovil v úvodu.

K obsahové stránce práce nemám žádné podstatné výhrady. Téma je potenciálně velmi široké (z hlediska možných interpretačních přístupů i množství existující literatury), omezení se na oblast Levanty však považuji za vhodné zúžení. Časový záběr práce (pol. 19. stol. až rok 1920) je dobře zdůvodněný a práce je též dobře strukturována.

Pokud jde o formální stránku, tak práce má podle mého názoru dobrou jazykovou úroveň, za dobře zvládnutou pak považuji i práci s poznámkovým aparátem. Množství překlepů je akceptovatelné. K převážně formálním náležitostem si však dovoluji učinit několik poznámek.

- Není mi jasné, proč je odkazováno na anglický originál díla Ernesta Gellnera *Nationalism* a hned poté na totéž dílo v českém překladu (s. 12, pozn. 26 a 27). Obecně by bylo vhodné v anglicky psané práci odkazovat na anglický originál, pokud se ovšem neodkazuje např. do zvláštní předmluvy, doslovu či poznámkového aparátu překladu díla, což není daný případ.
- Zjednodušená transkripce arabských jmen a termínů je sice konzistentní, v kvalifikační práci na oboru arabistika, byť kulturně-historického zaměření, bych však ocenil vědeckou transliteraci.
- U jména Rafi^c al-Tahtawi (s. 30 a dále) je používána nevhodná forma – správněji Rifa^{ca} (Rafi^c) al-Tahtawi (resp. Rifā^{ca} Rāfi^c al-Ṭaḥṭāwī).

ÚSTAV BLÍZKÉHO VÝCHODU A AFRIKY

- U osobností, o nichž se v textu pojednává, by bylo vhodné uvádět jejich životopisná data.
- Nevhodný angl. přepis pro termín „Qoran“ (s. 34) – vhodněji „Quran“, případně „Qur’an“.
- Nesprávné užívání adjektiva „bibliographical“ (celkem třikrát na s. 52 a 53) – správně „biographical data“.
- V bibliografii bych očekával také původní slovenskou monografii k tématu arabského nacionalismu od Karola Sorbyho mladšího (viz SORBY, Karol ml. *Arabi, islám a výzvy modernej doby*. Bratislava, 2007.).
- Navrhuji, aby se bakalant v průběhu obhajoby zaměřil na bližší vymezení a vzájemný vztah použitých termínů „Arabism“ a „Arab nationalism“. Jaké české/slovenské termíny se v této souvislosti objevují? V jakém vztahu je k zmíněným pojmům termín „panarabismus“? A jaká je odpovídající arabská terminologie?

Závěrem mohu konstatovat, že práce Barhuma Nakhlé i přes některé uvedené drobné nedostatky podle mého názoru splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci, a proto ji **doporučuji k obhajobě**. V případě úspěšného průběhu obhajoby navrhuji práci klasifikovat stupněm „**výborně**“.

V Praze dne 4. 9. 2016

PhDr. Viktor Bielický, Ph.D.
oponent